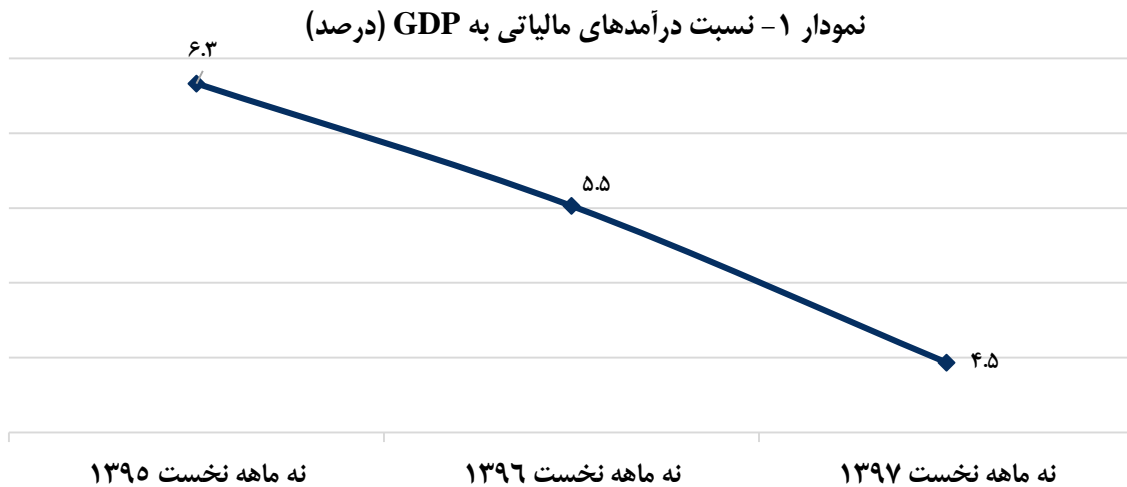

نقش کمرنگ درآمدهای مالیاتی و وابستگی بیشتر به درآمدهای نفتی در اقتصاد ایران

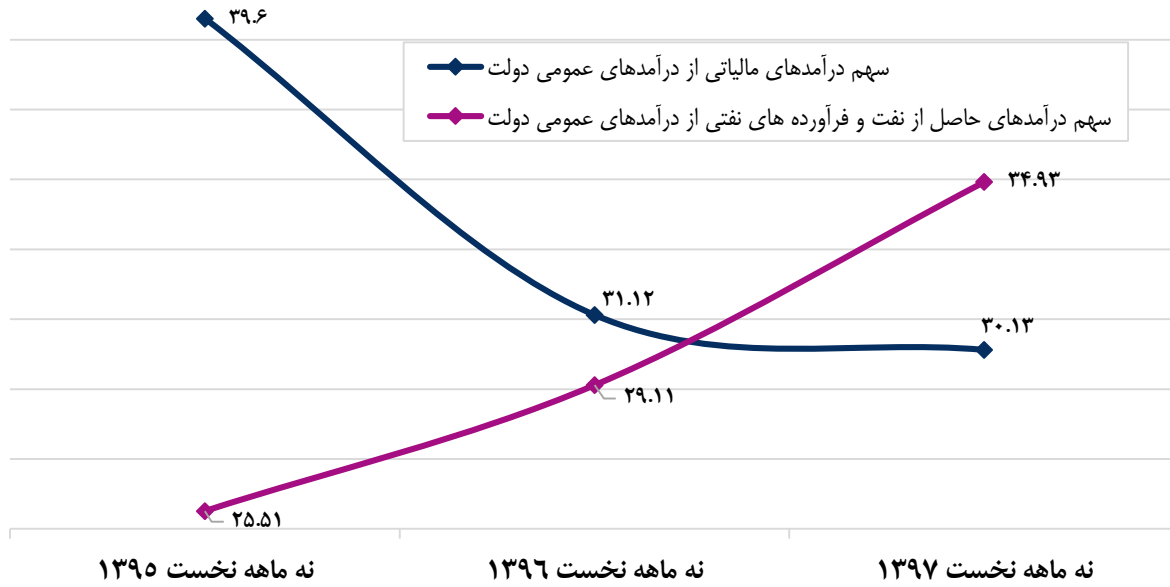
در نه ماهه نخست ۱۳۹۷، نسبت درآمدهای مالیاتی دولت به تولید ناخالص داخلی کشور حدود ۴,۵ درصد بوده که در مقایسه با مدت مشابه سال ۱۳۹۶، حدود ۱ واحد درصد کاهش یافته است. در نمودار ۱، روند نزولی نسبت درآمدهای مالیاتی به تولید ناخالص داخلی طی نه ماهه نخست سالهای اخیر قابل مشاهده است. در کشورهای عضو OECD، این نسبت به طور متوسط در سال ۲۰۱۷ حدود ۳۴,۲ درصد بوده و ارقام سالهای قبل نشان می‌دهد نسبت درآمدهای مالیاتی به GDP در این کشورها به طور متوسط با شیب ملایمی در حال افزایش است. در سال ۲۰۱۷، درآمدهای مالیاتی کشور فرانسه معادل بیش از ۴۶ درصد تولید ناخالص داخلی این کشور بوده است. در کشور نروژ نیز که یکی از کشورهای تولیدکننده نفت عضو OECD محسوب می‌شود، این نسبت بیش از ۳۸ درصد است. شایان ذکر است میانگین این نسبت برای اقتصادهای در حال توسعه، ۱۵ درصد بوده که تقریباً بیش از سه برابر رقم ایران است.

منبع داده‌ها: بانک مرکزی، مرکز آمار ایران

در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۷، حدود ۳۰ درصد از درآمدهای عمومی دولت از محل درآمدهای مالیاتی تامین شده است. بر اساس قانون بودجه مصوب، این نسبت برای نه ماهه ۱۳۹۷، حدود ۳۷ درصد پیش‌بینی شده بود که محقق نشده است. همانطور که در نمودار ۲ مشاهده می‌شود طی سالهای اخیر، از سهم درآمدهای مالیاتی در درآمدهای عمومی دولت کاسته شده و در مقابل به سهم درآمدهای حاصل از نفت و فرآورده‌های نفتی افزوده شده است؛ به طوری که سهم درآمدهای حاصل از نفت و فرآورده‌های نفتی از درآمدهای عمومی دولت طی نه ماهه نخست ۱۳۹۷ به حدود ۳۵ درصد رسیده و نسبت به مدت مشابه ۱۳۹۶ تقریباً ۶ واحد درصد افزایش داشته است.

نمودار ۲- سهم درآمدهای مالیاتی و درآمدهای نفتی از درآمدهای عمومی دولت (درصد)

منبع داده‌ها: بانک مرکزی

در واقع، با توجه به اینکه طی سال های اخیر سرعت رشد درآمدهای مالیاتی به اندازه رشد درآمدهای نفتی نبوده؛ سهم مالیات و نفت از درآمدهای عمومی دولت روند دوگانه‌ای داشته‌اند.

بررسی صادرات کالای بدون نفت خام گمرک نشان می‌دهد صادرات محصولات ذیل فصل ۲۷ کتاب مقررات صادرات و واردات شامل اقلام و فرآورده‌های نفتی در سال ۱۳۹۷، بدون احتساب صادرات نفت خام، حدود ۱۴ میلیارد دلار بوده که بخش عمده آن (۱۲٫۸ میلیارد دلار) مربوط به کدهای تعرفه ۲۷۰۹، ۲۷۱۰ و ۲۷۱۱ یعنی اقلام نفتی است. بانک مرکزی به عنوان مرجع رسمی انتشار آمار مربوط به حساب کالایی به تفکیک کالای نفتی و غیر نفتی، از تیر ماه ۱۳۹۷ تاکنون آماری در این خصوص ارائه نکرده، اما با استناد به آمارهای مرکز تجارت بین‌المللی، سهم صادرات فصل ۲۷ (با احتساب نفت خام) از کل صادرات کالایی ایران طی سال های اخیر رو به افزایش بوده و از ۵۷٫۸ درصد در سال ۲۰۱۵ به ۷۱٫۱ درصد در سال ۲۰۱۷ رسیده است. این رقم برای سال ۲۰۱۸ حدود ۸۰ درصد برآورد شده است!

در مجموع، علیرغم اهداف تعیین شده برای کاهش وابستگی اقتصاد ایران به نفت و اتکای بیشتر به درآمدهای مالیاتی، آمارهای مربوط نشان می‌دهد اقتصاد ایران هم از سمت صادرات و هم از سمت درآمدهای عمومی دولت بیش از گذشته به نفت وابسته شده است.

^۱ سال ۲۰۱۸ بر اساس آمار شرکای تجاری ایران